

Program hodowlany dla bydła rasy polskiej czarno-białej.

I. Cel programu hodowlanego.

Celem realizacji programu hodowlanego jest odtworzenie i zachowanie autochtonicznych cech takich jak odporność na niekorzystne warunki środowiskowe, odporność na choroby, długowieczność i niewybredność w doborze pasz populacji bydła rasy polskiej czarno-białej w typie dwustronnie użytkowym tj. mięsno-mlecznym.

II. Szczegółowa charakterystyka rasy i wzorzec rasy.

Bydło rasy nizinnej graniastej będącej protoplastką rasy nizinnej czarno-białej i obecnej rasy polskiej czarno-białej przywędrowało na tereny Polski głównie w ujście Noteci i Wisły w średniowieczu wraz z osadnictwem holenderskim. Późniejszy import do Prus Królewskich i Książących spowodował, iż stało się ono najpopularniejszym bydlęciem w dużych i wysokorozwiniętych gospodarstwach.

W I połowie ubiegłego wieku bydło nizinne graniaste (czarno-białe) stało się niezwykle popularne na przeważającym obszarze Polski i uważane było za rasę rodzimą. Działania wojenne obu Wojen Światowych dokonały spustoszenia w pogłowie bydła w Polsce, w tym bydła rasy nizinnej czarno-białej. W ramach reparacji wojennych w latach 50 i 60 sprowadzone zostało do Polski czarno-białe bydło z krajów Europy Zachodniej, głównie skandynawskich i Holandii.

Pomimo tego, że na początku lat 70-tych XX wieku zostały podjęte działania mające na celu przekształcenie krajowej populacji bydła czarno-białego z dwustronnie użytkowanego typu mięsno-mlecznego na kierunek jednostronnie mleczny to wielu hodowców nie mogło sprostać wszystkim wymaganiom, jakie należało spełnić przy utrzymywaniu jednostronnie mlecznego bydła polskiego holsztyńsko-fryzyjskiego. Krowy w typie jednostronnie mlecznym, które charakteryzują się dużym kalibrem i wysoką wydajnością są bardziej wrażliwe na warunki środowiskowe, co ma bezpośrednie przełożenie na ich zdrowotność i długowieczność. Dlatego, na prośbę hodowców Polska Federacja rozpoczęła prace nad wyselekcjonowaniem z populacji bydła czarno-białego krów, które mają cechy budowy typowe dla „starego” typu, a właściciele tych zwierząt zadeklarowali chęć utrzymywania bydła czarno-białego w starym typie. Na początek na podstawie oceny fenotypu zostało wytypowanych 261 szt. u 26 hodowców (u 14 hodowców z woj. zachodnio-pomorskiego, u 2 hodowców z

woj. pomorskiego i u 2 hodowców z woj. dolnośląskiego). W następstwie tych działań został opracowany program hodowlany odtworzenia i zachowania tej rasy bydła. Zakładał on początkowo obniżenie procentu genów rasy holsztyńsko-fryzyjskiej w populacji bydła polskiego czarno-białego, a docelowo poprawę cech opasowych i mięsnych. Decyzją Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi nr 62/2006 z dnia 28.08.2006 r. Polska Federacja Hodowców Bydła i Producentów Mleka została uznana do prowadzenia księgi hodowlanej dla rasy polskiej czarno-białej, a rasa ta jako rodzima i zagrożona wyginięciem została objęta w roku 2008 programem ochrony zasobów genetycznych.

Bydło polskie czarno-białe o dwukierunkowym typie użytkowania charakteryzuje się cechami typowymi dla populacji autochtonicznych takimi jak: duża odporność, zdrowotność, długowieczność oraz doskonałe przystosowanie do trudnych warunków środowiskowych i niewybredność w doborze pasz.

Do rasy polskiej czarno-białej zalicza się czarno-biało umaszczone bydło pochodzenia krajowego, które posiada nie więcej niż 37,5% genów holsztyńsko-fryzyjskich i charakteryzuje się mięsno-mlecznym typem budowy.

Wzorzec rasy polskiej czarno-białej

SAMICA

1. wysokość w krzyżu: optymalny wzrost to 127 - 133 cm, a krowy dorosłej 134 - 138 cm,
2. sylwetka: kształt ciała zbliżony do prostokąta,
3. umięśnienie: profile mięśni wyraźnie zaznaczone;
4. głowa i szyja: krowy - głowa średniej wielkości, dopuszczalna głowa cięższa, szyja średniej długości, dobrze umięśniona;
5. barki: dobrze umięśnione, dobrze przylegające łopatki, wyrostki grzbietowe kręgosłupa lekko wystające ponad łopatki;
6. klatka piersiowa: dobrze wysklepiona, nieco szersza w części tylnej, żebra szeroko rozstawione;
7. brzuch: głęboki i pojemny;
8. grzbiet: szeroki i prosty, prosta i szeroka partia lędźwiowa, umięśnienie dobrze zaznaczone;
9. zad: lekko nachylony, długi, szeroki, dobrze umięśniony, profile mięśni zwłaszcza udowych wypukłe, prosta nasada ogona;

10. nogi: szeroko i równolegle ustawione, lekko skątowane, o silnej kości i wyrazistych stawach, prawidłowy kąt stawu skokowego i pęcinowego, wysoka pięćka racicy, racica lekko rozwarta;
11. wymię: pojemne, zawieszenie tylne wysokie i szerokie, zawieszenie przednie wyraźnie wysunięte do przodu, dobrze połączone z powłokami brzuszными, o cienkiej skórze, delikatnie owłosionej z wyraźnie zaznaczonymi żyłami mlecznymi, równomiernie rozwiniętymi ćwiartkami, strzyki centralnie rozmieszczone na ćwiartkach, pionowo ustawione, cylindryczne; wymię czyste bez dodatkowych strzyków i przystrzyków;
12. wygląd ogólny: harmonijna, u krów o nieco lepiej zaznaczonych cechach mlecznych, lecz równocześnie o dobrym umięśnieniu;
13. umaszczenie: niejednolite, czarno-białe, racice ciemne.

SAMIEC

1. wysokość w krzyżu: optymalny wzrost buhaja w wieku jednego roku to 125 - 132 cm, a buhaja dorosłego to 133 -142 cm;
2. sylwetka: żebra długie, szeroko rozstawione i dobrze wysklepione;
3. umięśnienie: profile mięśni wyraźnie zaznaczone;
4. głowa i szyja: buhaje - głowa mocna, szeroki pysk, mocna żuchwa, szyja mocna, średniej długości, wyraźnie zaznaczony fałd na linii gardło – podgardle – mostek;
5. barki: dobrze umięśnione, dobrze przylegające łopatki, wyrostki grzbietowe kręgosłupa lekko wystające ponad łopatki;
6. klatka piersiowa: dobrze wysklepiona, nieco szersza w części tylnej, żebra szeroko rozstawione;
7. brzuch: głęboki i pojemny;
8. grzbiet: szeroki i prosty, prosta i szeroka partia lędźwiowa, umięśnienie dobrze zaznaczone;
9. zad: lekko nachylony, długi, szeroki, dobrze umięśniony, profile mięśni zwłaszcza udowych wypukłe, prosta nasada ogona;
10. nogi: szeroko i równolegle ustawione, lekko skątowane, o silnej kości i wyrazistych stawach, prawidłowy kąt stawu skokowego i pęcinowego, wysoka pięćka racicy, racica lekko rozwarta;

11. wygląd ogólny: harmonijna, wykazujący cechy męskie, wigor, siłę; skóra średniej grubości, pokryta błyszczącą, jedwabistą sierścią, profile mięśni dobrze zaznaczone, drugorzędne cechy płciowe wyraźnie zaznaczone;
12. umaszczenie: niejednolite, czarno-białe, racice ciemne.

III. Obszar geograficzny na którym realizowany będzie program hodowlany.

Program hodowlany dla rasy polskiej czarno-białej realizowany jest na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej.

IV. Sposób identyfikacji zwierząt wpisanych do księgi hodowlanej.

Bydło rasy polskiej czarno-białej jest oznakowane zgodnie z przepisami Unii Europejskiej i ustawy o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt. Identyfikacja zwierząt polega na porównaniu numeru identyfikacyjnego znajdującego się na kolczyku z numerem odnotowanym w dokumentacji hodowlanej. Dla zwierzęcia posiadającego pochodzenie, rasę określa się na podstawie rasy rodziców i koduje za pomocą kodów literowych określonych w słowniku ras przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Dla bydła rasy polskiej czarno-białej stosuje się kod ZB. W przypadku zwierząt nieposiadających udokumentowanego pochodzenia, rasę zwierzęcia określa się na podstawie fenotypowej oceny rasy i zapisuje za pomocą kodów literowych w chwili zakładania dokumentacji hodowlanej w stadzie poddawany ocenie wartości użytkowej.

Informacje o pochodzeniu zwierząt rasy polskiej czarno-białej rejestrowane są w systemie teleinformatycznym prowadzonym przez PFHBiPM na potrzeby oceny wartości użytkowej oraz prowadzenia ksiąg hodowlanych. Urodzenie zwierzęcia, na podstawie informacji od hodowcy, rejestrowane jest przez zootechnika oceny podczas przeprowadzanego próbnego udoju, który wpisuje datę wycielenia matki zwierzęcia na obowiązującym dokumencie. Pochodzenie zwierzęcia po ojcu wskazanym przez hodowcę weryfikowane jest na podstawie informacji o pokryciach jego matki zgromadzonych w systemie teleinformatycznym PFHBiPM.

Pochodzenie zwierząt zapisane w dokumentacji hodowlanej weryfikowane jest poprzez procedurę potwierdzania pochodzenia oraz w stosownych przypadkach może być przeprowadzone badanie markerów DNA potwierdzające pochodzenie po parze rodziców, matce lub ojcu.

Rodowód buhajów hodowlanych przeznaczonych do sztucznego unasiennienia i krycia naturalnego musi być uwiarygodniony poprzez potwierdzenie jego pochodzenia badaniem markerów DNA.

Stosowane metody badania markerów DNA:

1. analiza polimorfizmu mikrosatelitarnego DNA - badania wykonywane przez Laboratorium Genetyki Molekularnej Instytutu Zootechniki-PIB w Krakowie
lub
2. analiza markerów genetycznych SNP (polimorfizm pojedynczego nukleotydu) - badania wykonywane przez:
 - a) Laboratorium Genetyki Bydła PFHBiPM wraz z Centrum Genetycznym PFHBiPM,
 - b) Zakład Hodowli Bydła Instytutu Zootechniki we współpracy z Laboratorium Genomiki Zakładu Hodowli Bydła Instytutu Zootechniki- PIB w Krakowie,spełniając wymagania określone przez Międzynarodowe Towarzystwo Genetyki Zwierząt (ISAG).

W przypadku gdy zwierzęta czystorasowe rasy polskiej czarno-białej są wykorzystywane do pozyskiwania komórek jajowych i zarodków, ich pochodzenie powinno być weryfikowane badaniem markerów DNA.

V. Cele programu hodowlanego w zakresie selekcji i hodowli.

Celem programu odtworzenie i utrzymanie populacji bydła rasy polskiej czarno-białej o dwukierunkowym typie użytkowania, przydatnych do utrzymywania w warunkach ekstensywnych oraz stabilizacja fenotypowych i genetycznych cech dawnego bydła czarno-białego w typie użytkowości mięsno-mlecznej. Bydło rasy polskiej czarno-białej charakteryzuje się cechami typowymi dla populacji autochtonicznych takimi jak: doskonałe przystosowanie do trudnych warunków środowiskowych, duża odporność i zdrowotność, długowieczność i niewybredność w doborze pasz.

Program hodowlany dla bydła rasy polskiej czarno - białej realizowany jest w kilku etapach i zakłada zachowanie populacji tych zwierząt o dwukierunkowym mięsno-mlecznym typie użytkowania powiązanej z eliminacją niepożądanego genotypu holsztyńsko-fryzyjskiego. Dlatego w początkowym etapie było wykorzystane nasienie buhajów o umaszczeniu czarno-białym z niskim udziałem krwi (do około 50%

holsztyńsko-fryzyjskiej), będące w posiadaniu krajowych centrów pozyskiwania nasienia. W 2022 roku po 16 latach realizacji programu hodowlanego, wyhodowane już zostały buhaje o zdecydowanie niższym udziale genów holsztyńsko-fryzyjskich, dlatego aktualnie dopuszcza się możliwość kojarzenia samic wyłącznie z buhajami, które posiadają nie więcej niż 25% udział krwi holsztyńsko-fryzyjskiej.

Zakłada się, że w wyniku realizacji programu hodowlanego dla rasy polskiej czarno-białej udział genotypu rasy polskiej holsztyńsko-fryzyjskiej u potomstwa krów uczestniczących w realizacji programu hodowlanego obniży się do 37,5%, a potomstwo to będzie reprezentowało pożądaną budowę.

Prowadzone prace hodowlane powinny zmierzać, w kierunku poprawy budowy wymienia, utrzymania odpowiedniej wyrostowości zwierząt, a także poprawy produktywności krów z zachowaniem dotychczasowej jakości mleka oraz cech funkcjonalnych, przy zachowaniu dobrego umięśnienia.

Metody hodowlane

1. Sposób doboru zwierząt do kojarzeń

Podstawą selekcji krów i buhajów jest wybór zwierząt odpowiadających wzorcowi określonemu dla rasy i które posiadają możliwie niski udział genów nie poświadczonych. Przy doborze zwierząt do kojarzeń wykorzystywane będą również informacje w zakresie:

- cech typu i budowy:
 - kaliber i pojemność
 - typ i budowa
 - nogi i racice
 - wymię
 - umięśnienie
- wyników oceny wartości użytkowej w zakresie cech produkcji mleka
- wyników oceny wartości hodowlanej, o ile zostanie oszacowana

Wyniki te będą podstawą do:

- wyboru krów na matki buhajów
- wyboru buhajów na ojców buhajów
- wyboru rodziców następnego pokolenia

Kojarzenia ojców i matek buhajów

Przy podejmowaniu decyzji o kojarzeniach indywidualnych powinno być brane pod uwagę przede wszystkim spokrewnienie kojarzonych zwierząt: krowy i buhaje kojarzone indywidualnie nie powinny mieć wspólnych przodków w pokoleniu rodziców i dziadków;

Na ojców buhajów w tej rasie wybierane będą buhaje w typie mięsno-mlecznym urodzone w kraju, które zostały wpisane do księgi polskiej czarno-białej i posiadają możliwie niski (25% lub mniej) udział genów holsztyńsko-fryzyjskich.

Dopuszcza się wybór na ojców buhajów, buhaje wpisane do księgi hodowlanej prowadzonej w przeszłości dla rasy czarno-białej lub wpisanych do księgi hodowlanej dla rasy polskiej holsztyńsko-fryzyjskiej odmiany czarno-białej, o ile buhaje te posiadają udokumentowany w rodowodzie buhaja udział genotypu rasy holsztyńsko-fryzyjskiej na poziomie 25% lub mniej i charakteryzują się pożądanym typem użytkowym oraz odpowiadają wzorcowi rasy. Ich nasienie przechowywane w centrach pozyskiwania nasienia lub w Krajowym Banku Materiałów Biologicznych Instytutu Zootechniki PIB w Krakowie.

Kojarzenia indywidualne krów wybranych na matki buhajów z buhajami wybranymi na ojców buhajów dokonywane są przez specjalistów PFHBiPM wspólnie z centrami pozyskiwania nasienia zatwierdzonymi do celów wewnątrzunijnego handlu nasieniem zgodnie z prawem Unii Europejskiej dotyczącym zdrowia zwierząt. Wyprodukowane przez te centra nasienie powinno pochodzić od buhajów o niewielkim udziale genotypu rasy polskiej holsztyńsko-fryzyjskiej nieprzekraczającym 25%, które po przeprowadzonej ocenie fenotypu buhajów i stwierdzeniu zgodności ich budowy z wzorcem rasy zostaną uznane przez Federację za przydatne do realizacji programu hodowlanego dla rasy polskiej czarno-białej.

Na matki buhajów wybierane będą krowy wpisane do sekcji głównej księgi rasy polskiej czarno-białej lub spełniające warunki wpisu do tej księgi, które charakteryzują się pożądanym typem użytkowym mięsno-mlecznym, posiadają możliwie niewielki udział genów holsztyńsko-fryzyjskich. Zostały one uznane przez prowadzącego księgę oraz centra pozyskiwania nasienia i zatwierdzone do celów wewnątrzunijnego handlu nasieniem zgodnie z prawem Unii Europejskiej dotyczącym zdrowia zwierząt, produkującego nasienie od buhajów rasy polskiej czarno-białej za przydatne do realizacji tego programu.

Wybór krów na matki buhajów oraz buhajów na ojców buhajów na potrzeby realizacji programu ochrony zasobów genetycznych rasy polskiej czarno-białej jest zatwierdzany przez Grupę Roboczą ds. ochrony zasobów genetycznych bydła powołaną przez Instytut Zootechniki PIB w Krakowie, który jest odpowiedzialny za realizację tego programu.

Kojarzenia w populacji

Z uwagi na fakt, że populacja bydła rasy polskiej czarno-białej jest małoliczna i została uznana przez Instytut Zootechniki za populację zagrożoną, na zasadzie odstępstwa, o którym mowa w art. 21 ust. 7 rozporządzenia 2016/1012, do unasienniania krów i jałowic rasy polskiej czarno-białej przeznaczonych do dalszej hodowli, wykorzystywane będzie nasienie urodzonych w kraju czystorasowych buhajów rasy polskiej czarno-białej, które zostały uznane przez PFHBiPM za niezbędne do realizacji programu hodowlanego dla rasy polskiej czarno-białej i które nie zostały poddane ocenie genetycznej. Nasienie tych buhajów, za wyjątkiem buhajów wybranych na ojców następnego pokolenia buhajów będzie mogło być używane w całej populacji bydła rasy polskiej czarno-białej.

W celu zapewnienia prawidłowego rozrodu bydła rasy polskiej czarno-białej, w przypadku braku wystarczającej liczby buhajów czystorasowych wpisanych do sekcji głównej księgi hodowlanej dla rasy polskiej czarno-białej niezbędnych do produkcji nasienia na potrzeby zapewnienia prawidłowego rozrodu lub w celu obniżenia stopnia spokrewnienia zwierząt w populacji bydła polskiego czarno-białego, bądź w celu utrwalenia szczególnie cennego genotypu, na podstawie odstępstwa, o którym mowa w załączniku II Część 1 Rozdział III pkt 2 do rozporządzenia 2016/1012, do sekcji głównej księgi hodowlanej mogą zostać wpisane buhaje, których rodzice i dziadkowie zostali wpisani do sekcji głównej księgi hodowlanej dla rasy polskiej czarno-białej lub zarejestrowani w sekcji dodatkowej księgi hodowlanej dla rasy polskiej czarno-białej lub rasy polskiej holsztyńsko- fryzyjskiej odmiany czarno-białej. Wszystkie buhaje, których nasienie będzie wykorzystywane w sztucznym unasiennianiu muszą mieć potwierdzone pochodzenie za pomocą badania markerów DNA.

Do kojarzeń z krowami przeznaczonymi do dalszej hodowli również mogą być wykorzystane buhaje urodzone w stadach objętych oceną wartości użytkowej, wpisane do sekcji głównej księgi hodowlanej dla rasy polskiej czarno-białej i zakwalifikowane do rozrodu naturalnego w stadach poddanych ocenie wartości użytkowej. Przy

kojarzeniu zwierząt należy zwrócić uwagę na spokrewnienie kojarzonych zwierząt tak, aby uniknąć wzrostu spokrewnienia w populacji. Zaleca się, aby kojarzone zwierzęta nie posiadały wspólnego przodka w pokoleniu rodziców i dziadków.

W celu zapewnienia prawidłowego rozrodu w stadach, w których realizowany jest program hodowlany dla rasy polskiej czarno-białej, na zasadzie odstępstwa, o którym mowa w załączniku II Część 1 Rozdział III pkt 2 do rozporządzenia 2016/1012, do sekcji głównej księgi hodowlanej dla rasy polskiej czarno-białej wpisanych zostało 7 buhajów, których matki i babki zostały wpisane do sekcji dodatkowej księgi hodowlanej dla rasy polskiej czarno-białej. Buhaje te pochodziły z kojarzeń buhajów wykorzystanych do odtworzenia rasy polskiej czarno-białej, których typ i budowa, pomimo wyższego niż 50% udziału genów holsztyńsko-fryzyjskich był zgodny z wzorcem przyjętym dla odtwarzanej rasy polskiej czarno-białej z krowami czarno-białymi o niskim udziale genów holsztyńsko-fryzyjskich wpisanymi do sekcji dodatkowej księgi hodowlanej. Buhaje urodzone z tych kojarzeń zostały uznane przez PFHBiPM za odpowiadające wzorcowi rasy o szczególnie cennych cechach genotypu oraz fenotypu i niezbędne do realizacji programu hodowlanego. Buhaje te, a następnie ich synowie byli wykorzystywani do krycia naturalnego krów rasy polskiej czarno-białej uczestniczących w realizacji programu hodowlanego dla tej rasy. Dzięki wykorzystaniu takich buhajów do kojarzeń udało się obniżyć udział genotypu holsztyńsko-fryzyjskiego w populacji bydła rasy polskiej czarno-białej oraz ograniczyć spokrewnienie zwierząt. Program hodowlany dla rasy polskiej czarno-białej zakłada, że do 2030 roku liczebność populacji bydła polskiego czarno-białego, w której udział genotypów rasy polskiej holsztyńsko-fryzyjskiej nie będzie przekraczał 37,5%, będzie wystarczająco liczna i stabilna, żeby uznać, że okres odtworzenia rasy polskiej czarno-białej został zakończony. Zakłada się, że do tego czasu uda się wyhodować wystarczającą liczbę buhajów przeznaczonych do rozrodu wpisanych do sekcji głównej księgi, które poprzez wykorzystanie w sztucznym unasiennianiu oraz rozrodzie naturalnym zapewnią hodowcom uczestniczącym w realizacji programu hodowlanego dla rasy polskiej czarno-białej swobodny dobór zwierząt do kojarzeń bez obawy wzrostu spokrewnienia w populacji.

2. Sposób wykorzystania materiału biologicznego

Materiał biologiczny w postaci nasienia buhajów uznanych za przydatne do realizacji programu hodowlanego przez prowadzącego księgę będzie gromadzony,

przechowywany i wykorzystywany zgodnie z obowiązującymi przepisami. Od każdego buhaja zakwalifikowanego do użycia w inseminacji, pobierane będzie nasienie, które po dopuszczeniu buhaja do wykorzystania w unasienianiu bydła, będzie dostępne w centrach pozyskiwania nasienia realizujących program oceny i selekcji buhajów rasy polskiej czarno-białej lub nabywane przez inne stacje i dostępne na punktach unasieniania.

3. Zakres kriokonserwacji materiału biologicznego

W programie hodowlanym dla rasy polskiej czarno-białej wykorzystywany będzie materiał biologiczny pozyskany wyłącznie od buhajów urodzonych w kraju oraz od krów i jałowic urodzonych w kraju. Od każdego buhaja uznanego za przydatnego lub niezbędnego do realizacji programu hodowlanego dla rasy polskiej czarno-białej wykorzystywanego w sztucznym unasiennianiu wskazane jest, w miarę możliwości, zabezpieczenie minimum 200 porcji nasienia stanowiącego rezerwę genetyczną i zdeponowanie w Krajowym Banku Materiałów Biologicznych Instytutu Zootechniki-PIB w Krakowie.

W miarę możliwości pobierane mogą być również komórki jajowe i zarodki pochodzące od wybitnych krów wytypowanych na dawczynię przez prowadzącego księgę. Pobrane i zamrożone komórki jajowe i zarodki przechowywane będą w Banku Materiału Biologicznego IZ PIB w Krakowie

VI. Informacje o decyzjach podjętych na podstawie rozporządzenia oraz dopuszczalnych odstępstwach.

1. Dopuszcza się możliwość wydawania świadectw zootechnicznych dla wprowadzanego do handlu materiału biologicznego pochodzącego od czystorasowych zwierząt rasy polskiej czarno-białej przez centra pozyskiwania lub przechowywania nasienia lub zespoły pozyskiwania lub produkcji zarodków, zatwierdzone do celów wewnątrzunijnego handlu zgodnie z prawem Unii Europejskiej dotyczącym zdrowia zwierząt z zastrzeżeniem spełnienia warunków, o których mowa w art. 31 ust. 1 rozporządzenia 2016/1012. Świadectwa zootechniczne dla nasienia, zarodków czy komórek jajowych mogą być wystawiane przez centra pozyskiwania lub przechowywania nasienia lub zespoły pozyskiwania lub produkcji zarodków na podstawie aktualnych informacji o dawcach materiału biologicznego zawartych w świadectwach zootechnicznych wystawionych przez

PFHBiPM. Lista centrów pozyskiwania lub przechowywania nasienia, które mogą wydawać świadectwa zootechniczne dla materiału biologicznego została określona w załączniku nr 1 do programu hodowlanego.

2. Na podstawie art. 31 ust. 2 lit. b rozporządzenia 2016/1012 oraz po otrzymaniu zgody Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi (Decyzja nr 9/2019 z dnia 7 marca 2019 r.) w obrocie materiału biologicznego pomiędzy centrami produkcji i przechowywania nasienia oraz zespołami pozyskiwania lub produkcji zarodków a podmiotami świadczącymi usługi sztucznego unasienniania, podmiotami wykorzystującymi zarodki lub oocyty, a także hodowcami bydła dopuszcza się możliwość zaopatrywania przesyłek materiału biologicznego wykorzystywanego do rozrodu w dokument inny niż świadectwo zootechniczne, którego wzór został określony w rozporządzeniu 2017/717.
3. Na zasadzie odstępstwa, o którym mowa w art. 21 ust. 7 rozporządzenia 2016/1012 do sztucznego unasienniania krów rasy polskiej czarno-białej może być wykorzystywane nasienie buhajów rasy polskiej czarno-białej uznanych przez prowadzącego księgę hodowlaną za niezbędne do realizacji programu hodowlanego dla rasy polskiej czarno-białej, które nie zostały poddane ocenie genetycznej.
4. PFHBiPM prowadzi system teleinformatyczny, w którym gromadzone są wszystkie informacje o pochodzeniu zwierząt i uzyskanych wynikach ich oceny, sprawuje nadzór nad bazą danych zgromadzoną w tym systemie i zapewnia stały jej rozwój. Techniczną obsługą informatyczną systemu zajmuje się ZETO SOFTWARE Sp. z o.o. ul. Pieniężnego 6/7, 10-005 Olsztyn.
5. Na podstawie umowy PFHBiPM z Instytutem Zootechniki-PIB w Krakowie Laboratorium Genetyki Molekularnej ul. Krakowska 1, 32-083 Balice w celu zweryfikowania pochodzenia zwierząt rasy polskiej czarno-białej wykonuje analizy polimorfizmu mikrosatelitarnego DNA.
6. Na podstawie porozumienia pomiędzy PFHBiPM a IZ-PIB w Krakowie o współpracy w zakresie potwierdzania pochodzenia bydła, Zakład Hodowli Bydła IZ-PIB w Krakowie we współpracy z Laboratorium Genomiki Zakładu Hodowli Bydła IZ-PIB w Krakowie, ul. Krakowska 1, 32-083 Balice, wykonują badania metodą analizy pojedynczych nukleotydów SNP do weryfikacji pochodzenia zwierząt rasy polskiej czarno-białej.

7. W okresie odtwarzania i zachowania rasy polskiej czarno-białej PFHBiPM korzystać będzie z odstępstwa, o którym mowa w załączniku II Część 1 Rozdział III pkt 2 rozporządzenia 2016/1012. Na jego podstawie PFHBiPM, w zakresie koniecznym do realizacji zatwierdzonego programu hodowlanego, korzystać będzie z odstępstwa dotyczącego możliwości wpisu do sekcji głównej księgi hodowlanej buhajów pochodzących po rodzicach i dziadkach wpisanych do sekcji głównej lub sekcji dodatkowej księgi hodowlanej dla rasy polskiej czarno-białej lub rasy holsztyńsko-fryzyjskiej odmiany czarno-białej (HO), które zostały uznane przez PFHBiPM za niezbędne do zapewnienia prawidłowego rozrodu w populacji bydła polskiego czarno-białego i których pochodzenie zostało potwierdzone badaniem markerów DNA.

VII. System generowania, rejestrowania, przekazywania i wykorzystywania wyników oceny wartości użytkowej.

Ocenie wartości użytkowej podlegają samice rasy polskiej czarno-białej, które rozpoczęły pierwszą laktację lub pierwszą znaną laktację. Dane pochodzące z oceny wartości użytkowej zwierząt gromadzone są w systemie teleinformatycznym prowadzonym przez Polską Federację Hodowców Bydła i Producentów Mleka na potrzeby oceny wartości użytkowej oraz ksiąg hodowlanych.

Ocena wartości użytkowej bydła rasy polskiej czarno-białej prowadzona jest na zlecenie hodowcy na podstawie umowy zawartej pomiędzy PFHBiPM, a hodowcą (właścicielem, posiadaczem zwierząt).

Ocena wartości użytkowej bydła rasy polskiej czarno-białej w zakresie cech produkcji mleka obejmuje:

- 1) ocenę użytkowości mlecznej określaną na podstawie próbných udojów;
- 2) ocenę użytkowości rozplodowej;
- 3) ocenę typu i budowy;
- 4) ocenę cech funkcjonalnych.

Oceną wartości użytkowej bydła obejmuje się wszystkie zwierzęta utrzymywane w stadzie, stosując dla wszystkich ocenianych zwierząt taką samą metodę oceny, która związana jest z system udojowym stosowanym w stadzie. W przypadku stad z robotem udojowym wybór metody dla krowy ocenianej jest ograniczony do metod dedykowanych dla tego systemu doju.

Oceną obejmuje się zwierzęta oznakowane zgodnie z przepisami Unii Europejskiej i ustawy o systemie identyfikacji i rejestracji oraz które zostały zidentyfikowane przez porównanie numeru identyfikacyjnego na kolczyku z numerem odnotowanym w dokumentach hodowlanych i w paszporcie.

Stosowane przez PFHBiPM metody oceny wartości użytkowej bydła mlecznego są zgodne z wytycznymi ICAR i odpowiadają zapotrzebowaniu polskich hodowców.

Metody oceny wartości użytkowej bydła rasy polskiej czarno-białej stosowane przez PFHBiPM

Ocena wartości użytkowej bydła rasy polskiej czarno-białej prowadzona jest przez PFHBiPM dwoma systemami oceny:

- metodą A - gdzie osobą odpowiedzialną za przeprowadzenie próbnego doju i zgromadzenie wszystkich niezbędnych informacji jest przeszkolony i uprawniony pracownik organizacji prowadzącej ocenę wartości użytkowej.
oraz
- metodą B - gdzie osobą odpowiedzialną za przeprowadzenie próbnego doju i zgromadzenie wszystkich niezbędnych informacji jest przeszkolony i uprawniony przez organizację prowadzącą ocenę wartości użytkowej hodowca bydła lub upoważniona przez niego osoba, która w jego imieniu, po przeszkoleniu zostanie uprawniona przez organizację prowadzącą ocenę wartości użytkowej do przeprowadzenia próbnego doju i zgromadzenia wszystkich niezbędnych informacji w danym stadzie/oborze.

W zależności od częstotliwości i zakresu gromadzonych i rejestrowanych danych rozróżniamy następujące warianty oceny:

➤ **A4, B4** – próbne udoje przeprowadzane są co 4 tygodnie, kg mleka rejestrowane są ze wszystkich dojów przeprowadzonych w dobie próbnego doju, pobierana jest jedna łączna próbka mleka dla każdej dojonej krowy w równej ilości ze wszystkich dojów przeprowadzonych w dobie próby.

➤ **A6, B6** – próbne udoje przeprowadzane są co 6 tygodni, kg mleka rejestrowane są ze wszystkich dojów przeprowadzonych w dobie próbnego doju, pobierana jest jedna łączna próbka mleka dla każdej dojonej krowy w równej ilości ze wszystkich dojów przeprowadzonych w dobie próby.

➤ **A8, B8** – próbne udoje przeprowadzane są co 8 tygodni, kg mleka rejestrowane są ze wszystkich dojów przeprowadzonych w dobie próbnego doju, pobierana jest jedna łączna próbka mleka dla każdej dojonej krowy w równej ilości ze wszystkich dojów przeprowadzonych w dobie próby.

➤ **AT4, BT4** – próbne udoje przeprowadzane są co 4 tygodnie, kg mleka rejestrowane są tylko na jednym z dojów przeprowadzonych w dobie próbnego udoju, naprzemiennie w jednym miesiącu rano, a w kolejnym wieczorem i w trakcie doju pobierana jest jedna próbka mleka dla każdej dojonej krowy. Rejestrowany jest również czas rozpoczęcia bieżącego doju oraz doju bezpośrednio go poprzedzającego.

➤ **AT6, BT6** – próbne udoje przeprowadzane są co 6 tygodni, kg mleka rejestrowane są tylko na jednym z dojów przeprowadzonych w dobie próbnego udoju naprzemiennie na jednym próbnym udoju rano, a na kolejnym wieczorem i w trakcie doju pobierana jest jedna próbka mleka dla każdej dojonej krowy. Rejestrowany jest również czas rozpoczęcia bieżącego doju oraz doju bezpośrednio go poprzedzającego.

➤ **AZ, BZ** – stosowane w stadach z systemem automatycznego pomiaru i rejestracji kg udojonego mleka, które posiadają akredytację ICAR oraz są regularnie sprawdzane i kalibrowane może być stosowana metoda AZ/BZ polegająca na rejestracji bezpośrednio z systemu hali udojowej wydajności krów z całej doby, natomiast na potrzebę określenia składu mleka pobierana jest jedna próbka mleka dla każdej dojonej krowy z jednego doju w ciągu doby. Godzina i minuta doju bieżącego i poprzedniego pobierana jest dla każdej krowy indywidualnie z systemu hali udojowej. Metoda **AZ** oraz **BZ** są oferowane hodowcom co 4, co 6 lub co 8 tygodni.

➤ **AR, BR** - metody oferowane tylko hodowcom posiadającym stada wyposażone w roboty udojowe. Dane o ilości udojonego mleka pobierane są z systemu robota z minimum 48 godzin poprzedzających dój, na którym pobrana jest próbka mleka dla każdej krowy indywidualnie. Skład mleka określany jest na podstawie analizy jednej próbki z 1 doju w dobie próby. Metoda **AR** oraz **BR** dostępna jest w wersji co 4, co 6 lub co 8 tygodni.

Pełen zakres danych rejestrowanych na próbnym doju zawiera również rejestrację przez zootechnika oceny lub w przypadku metod z grupy B przez przeszkolonego hodowcę bydła lub osobę przez niego upoważnioną do rejestracji wszelkich zdarzeń powiązanych z laktacją krów dojonych oraz ich przybyciem lub ubyciem, jak również rejestrację cech związanych z użytkowością rozplodową na podstawie informacji uzyskanych od hodowcy/producenta mleka.

Próbny udój polega na ustaleniu (zmierzeniu) i zarejestrowaniu ilości udojonego mleka indywidualnie od każdej krowy oraz pobraniu, indywidualnie od każdego zwierzęcia, reprezentatywnej próbki mleka. Dane dotyczące próbnych dojów w znacznej większości rejestrowane są w Systemie Rejestracji Udojów obsługiwany przez zootechników oceny skąd dane transmitowane są do jednostki przetwarzania danych systemu teleinformatycznego PFHBiPM. Innym kanałem mogą być formularze papierowe wypełniane przez zootechników, z których dane wprowadzane są przez upoważnionych operatorów do systemu teleinformatycznego PFHBiPM. W przypadkach współpracy z oborami wyposażonymi w skomputeryzowane i kalibrowane systemy rejestracji udojów, dane transmitowane są z nich do jednostki przetwarzania systemu teleinformatycznego PFHBiPM.

Analiza składu fizyko-chemicznego mleka wykonywana jest w laboratoriach należących do PFHBIPM i polega na określeniu zawartości suchej masy, zawartości tłuszczu, białka w tym kazeiny, laktozy oraz na określeniu liczby komórek somatycznych i zawartości mocznika. Otrzymane wyniki analiz mleka transmitowane są do systemu teleinformatycznego PFHBiPM, gdzie łączone są z danymi o wydajności ocenianych krów.

Ocena cech funkcjonalnych takich jak: szybkość oddawania mleka oceniana w skali od 1 do 5 (gdzie 1 oznacza bardzo wolne a 5 bardzo szybkie), zachowanie się krów podczas doju (temperament) oceniane w skali od 1 (zwierzę powolne i łagodne) do 3 (zwierzę pobudliwe lub agresywne) są oceną subiektywną krów pierwiastek prowadzoną na podstawie informacji przekazanych przez hodowcę zootechnikowi oceny podczas próbnego udoju. Do cech funkcjonalnych mierzalnych zaliczana jest również liczba komórek somatycznych oznaczana w każdej pobranej próbce mleka.

Ocena użytkowości rozplodowej bydła polega na ustaleniu dla każdej samicy w stadzie: wieku pierwszego wycielenia; okresów międzyciążowych; okresów międzwycieleniowych; rodzajów porodu; żywotności urodzonego cielęcia.

Rodzaj porodu oceniany jest w skali punktowej od 1 (samodzielny) do 6 (cesarskie cięcie), a żywotność cieląt w skali od 1 (cielę żywe, normalne, bez deformacji), do 4 (cielę z deformacjami lub potworkowate, martwe).

Ocena typu i budowy bydła rasy polskiej czarno-białej jest wykonywana przez specjalistów PFHBiPM. Krowy w I-iej laktacji ocenia się w czasie trwania laktacji od 15 do 300 dnia po wycieleniu, krowy w dalszych laktacjach są oceniane w czasie trwania laktacji od 15 dnia po wycieleniu. Krowy są losowo typowane do oceny, aby określić trendy fenotypowe związane z pokrojem. Ocenę typu i budowy buhajów wykonuje się u samców kwalifikowanych do rozrodu.

Ocena typu i budowy bydła polega na ocenie cech liniowych, cech opisowych, ocenie ogólnej fenotypu zwierząt (klasyfikacji) oraz rejestracji wad ich budowy.

Oceniane są następujące cechy budowy:

Krowa

- 1) wysokość w krzyżu (cm);
- 2) głębokość tułowia;
- 3) szerokość klatki piersiowej;
- 4) długość odcinka piersiowego tułowia;
- 5) długość zadu;
- 6) ustawienie zadu;
- 7) szerokość zadu;
- 8) postawa nóg tylnych – widok z boku;
- 9) kąt racicy;
- 10) pęcina;
- 11) postawa nóg tylnych - widok z tyłu;
- 12) struktura stawu skokowego,
- 13) zawieszenie przednie wymienia;
- 14) długość przedniej części wymienia;
- 15) długość tylnej części wymienia;
- 16) zawieszenie tylne wymienia;
- 17) więzadło środkowe wymienia;
- 18) położenie wymienia;
- 19) szerokość wymienia;
- 20) umiejscowienie strzyków tylnych;

- 21) kierunek strzyków tylnych;
- 22) umiejscowienie strzyków przednich;
- 23) długość strzyków;
- 24) grubość strzyków;
- 25) umięśnienie przodu;
- 26) umięśnienie zadu;
- 27) lokomocja (opcjonalnie).

Buhaj

- 1) wysokość w krzyżu (cm);
- 2) głębokość tułowia;
- 3) szerokość klatki piersiowej;
- 4) ustawienie zadu;
- 5) szerokość zadu
- 6) postawa nóg tylnych – widok z boku;
- 7) kąt racicy;
- 8) postawa nóg tylnych - widok z tyłu;
- 9) umięśnienie przodu;
- 10) umięśnienie zadu;
- 11) lokomocja (opcjonalnie).

Powyższe cechy stanowią grupę cech liniowych, które oceniane są w skali liniowej od 1 do 9 punktów, przy czym wartości 1 i 9 określają zarazem ekstrema biologiczne cech. Cecha „wysokość w krzyżu” wyrażana jest w centymetrach na podstawie pomiarów wykonanych laską zoometryczną.

Cechy opisowe nie są cechami liniowymi w sensie biologicznym, ale są związane z określoną częścią (obszarem funkcjonalnym) ciała zwierzęcia i są punktowane w skali od 50 do 97 punktów.

Przy ocenie cech opisowych **krowy** uwzględniane są następujące cechy liniowe:

Kaliber:

- wysokość w krzyżu (cm);

Typ i budowa:

- głębokość tułowia;
- szerokość klatki piersiowej;
- długość odcinka piersiowego tułowia;
- długość zadu;

- ustawienie zadu;
- szerokość zadu;

Nogi i racice:

- postawa nóg tylnych - widok z boku;
- kąt racicy;
- pęcina;
- struktura stawu skokowego;
- postawa nóg tylnych - widok z tyłu;
- lokomocja (opcjonalnie);

Wymię:

- zawieszenie przednie wymienia;
- długość przedniej części wymienia;
- długość tylnej części wymienia;
- zawieszenie tylne wymienia;
- więzadło środkowe wymienia;
- położenie wymienia;
- szerokość wymienia;
- umiejscowienie strzyków tylnych;
- kierunek strzyków tylnych;
- umiejscowienie strzyków przednich;
- długość strzyków;
- grubość strzyków;

Umięśnienie:

- umięśnienie przodu;
- umięśnienie zadu;

Przy ocenie cech opisowych **buhaja** uwzględniane są następujące cechy liniowe:

Wygląd ogólny:

Cecha fenotypu obrazująca ogólną harmonijność budowy ciała zwierzęcia i jego proporcjonalność.

Kaliber:

- wysokość w krzyżu (cm);

Typ i budowa:

- głębokość tułowia;
- szerokość klatki piersiowej;

- ustawienie zadu;
- szerokość zadu;

Nogi i racice:

- postawa nóg tylnych - widok z boku;
- kąt racicy;
- postawa nóg tylnych - widok z tyłu;
- lokomocja (opcjonalnie);

Umięśnienie:

- umięśnienie przodu;
- umięśnienie zadu;

Ocenę ogólną fenotypu zwierzęcia ustala się na podstawie sumy iloczynów punktacji cech opisowych i ich wag w ocenie ogólnej:

Krowa

Kaliber 20%
 Typ i budowa 15%
 Nogi i racice 10%
 Wymię 30%
 Umięśnienie 25%

Buhaj

Wygląd ogólny 15%
 Kaliber 20%
 Typ i budowa 25%
 Nogi i racice 15%
 Umięśnienie 25%

Na podstawie przyznanej punktacji ogólnej fenotypu, zwierzęta są klasyfikowane do jednej z następujących kategorii zgodnych z wzorcem rasy:

Doskonała	90-97 pkt. (EX)
Bardzo dobra	85-89 pkt. (BD)
Dobra	80-84 pkt. (DB)
Dość dobra	75-79 pkt. (DD)
Dostateczna	70-74 pkt. (DS)
Słaba	65-69 pkt. (SL)
Bardzo słaba	50-64 pkt. (BS)

W zależności od numeru laktacji, w której przeprowadza się ocenę typu i budowy maksymalna punktacja za ocenę ogólną fenotypu może wynosić:

I laktacja	- 89 pkt.
II laktacja	- 92 pkt.
III laktacja	- 95 pkt.
IV i dalsze laktacje	- 97 pkt.

Podczas oceny fenotypu zwierząt rejestrowane są także wady budowy. Występowanie wady oznaczone zostaje za pomocą cyfry 1 lub 2, która określa stopień nasilenia wady. Cyfra 1 oznacza występowanie wady, a cyfra 2 – duże nasilenie wady.

Lista wad budowy **krowy**.

Wady przodu:

- 1 - rozłupany kłęb;
- 2 - słabo związane barki;

Wady środkowej partii ciała:

- 3 - przewężenie za łopatkami;
- 4 - podkasany brzuch;

Wady grzbietu:

- 5 - łęgowaty;
- 6 - karpiowaty;

Wady zadu:

- 7 - wysoka nasada ogona;
- 8 - zapadnięty odbyty;
- 9 - cofnięty krętarz;

Wady kończyn

- 10 - beczkowate kończyny;
- 11 - postawa francuska;
- 12 - zbyt szeroka szpara racicy;

Wady wymienia:

- 13 - nierównomierny rozwój ćwiartek;
- 14 - wymię piętrowe;
- 15 - nieczynna jedna ćwiartka;
- 16 - strzyki niecyldryczne;
- 17 - lejkowata nasada strzyków;
- 18 - strzyki dodatkowe;
- 19 - międzysrzyki;
- 20 - przysrzyk;
- 21 - dodatkowe strzyki drożne;
- 22 - poprzeczne przewiązanie wymienia;
- 23 - wymię niewykształcone;
- 24 - wymię kozie;
- 25 - przetoka strzyka;

Lista wad budowy **buhaja**.

Wady przodu:

- 1 - krowia głowa;
- 2 - szyja zbyt delikatna;
- 3 - rozłupany kłąb;
- 4 - słabo związane barki;

Wady środkowej partii ciała:

- 5 - płaska klatka piersiowa;
- 6 - przewężenie za łopatkami;
- 7 - obwisły brzuch;
- 8 - podkasany brzuch;

Wady grzbietu:

- 9 - łęgowaty;
- 10 - karpiowaty;
- 11 - nierówny grzbiet;

Wady zadu:

- 12 - guzy biodrowe wyraźnie powyżej linii grzbietu;
- 13 - krótka miednica;
- 14 - wysoka nasada ogona;
- 15 - przebudowany zad;
- 16 - zapadnięty odbyt;

Wady kończyn:

- 17 - beczkowate;
- 18 - postawa francuska;
- 19 - stroma pęcina;
- 20 - miękka pęcina;
- 21 - zbyt szeroka szpara racicy;

Wszelkiego rodzaju naliczenia i obliczenia wydajności na potrzeby oceny wartości użytkowej wykonywane są w centrum obliczeniowym ZETO Software Sp. z o.o.

Wyniki oceny wartości użytkowej bydła rasy polskiej czarno-białej w zakresie cech produkcji mleka udostępniane są właścicielowi, posiadaczowi zwierząt każdorazowo po wykonaniu próbnego udoju, w postaci wydrukowanych raportów lub - na życzenie hodowcy - w formie elektronicznej lub poprzez program PFHBiPM do zarządzania stadem.

Wyniki zbiorcze (roczne) publikowane są w wydawnictwach krajowych i regionalnych PFHBiPM oraz umieszczane na stronie internetowej.

VIII. System wykorzystywany do przeprowadzania oceny genetycznej.

Ze względu na zbyt małą liczebność populacji bydła rasy polskiej czarno-białej, która jest rasą zagrożoną wyginięciem nie jest przeprowadzana ocena wartości genetycznej.

IX. Struktura księgi hodowlanej dla rasy polskiej czarno-białej.

Księgi hodowlane dla cieliczek, krów i buhajów hodowlanych prowadzone są w formie elektronicznej w systemie teleinformatycznym prowadzonym przez PFHBiPM, gdzie rejestrowane jest pochodzenie zwierząt, informacje zebrane w ramach wykonywanej oceny wartości użytkowej, wyniki wartości hodowlanej, o ile zostały oszacowane, a także inne istotne informacje o zwierzęciu.

Zakres informacji o zwierzętach wpisanych do księgi hodowlanej bydła rasy polskiej czarno-białej obejmuje:

- 1) numer identyfikacyjny zwierzęcia, nadany na podstawie przepisów o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt;
- 2) datę urodzenia zwierzęcia;
- 3) rasę i płeć zwierzęcia;
- 4) nazwę zwierzęcia, jeżeli została nadana, a w przypadku zwierzęcia urodzonego w wyniku przeniesienia zarodka (embriotransferu) również oznaczenie „ET”;
- 5) datę dokonania wpisu w księdze oraz jej symbol oznaczający sekcję księgi;
- 6) hodowcę/właściciela lub nazwę podmiotu, numer siedziby stada i adres oraz oznaczenie formy prawnej wykonywanej działalności, a w przypadku osoby fizycznej - jej imię i nazwisko oraz miejsce zamieszkania i adres,
- 7) informacje dotyczące pochodzenia zwierzęcia, w tym nazwy i numery identyfikacyjne przodków zwierzęcia oraz ich numery w księdze lub rejestrze, jeżeli różnią się od ich numerów identyfikacyjnych;
- 8) wynik badania markerów DNA lub badania grup krwi, jeżeli badanie to zostało przeprowadzone, a w przypadku zwierząt urodzonych w stacjach ET w wyniku

- przeniesienia zarodka również wyniki badania markerów DNA lub badania grup krwi, rodziców biologicznych zwierzęcia;
- 9) wynik badania na nosicielstwo wad genetycznych, jeżeli badanie to zostało przeprowadzone;
 - 10) wyniki oceny wartości użytkowej;
 - 11) wynik oceny typu i budowy, o ile ocena została przeprowadzona;
 - 12) inne istotne informacje o zwierzęciu

STRUKTURA KSIĘGI HODOWLANEJ

Dla bydła polskiej czarno-białej prowadzona jest:

sekcja główna (G) - dla samic i samców;

sekcja dodatkowa (W) –tylko dla samic.

W sekcji głównej księgi dla rasy polskiej czarno-białej prowadzona jest również osobna klasa zwana **klasą niezgodną fenotypowo (Gnf)**, do której wpisywane są zwierzęta (samice i samce) spełniające jedynie wymagania rodowodowe wpisu do sekcji głównej księgi.

WARUNKI WPISU CIELICZEK DO SEKCJI GŁÓWNEJ KSIĘGI (G):

Do sekcji głównej księgi hodowlanej G wpisywane są cieliczki rasy polskiej czarno-białej, które:

- 1) urodziły się w stadach objętych oceną wartości użytkowej lub w stacji ET
- 2) zostały zidentyfikowane zgodnie z przepisami Unii Europejskiej i ustawy o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt;
- 3) posiadają dwa pokolenia przodków wpisane do sekcji głównej księgi hodowlanej rasy polskiej czarno-białej (ZB) lub pochodzą po rodzicach wpisanych do sekcji głównej księgi hodowlanej rasy polskiej czarno-białej (ZB) i dziadkach wpisanych do sekcji głównej księgi hodowlanej rasy polskiej czarno-białej (ZB) lub do sekcji głównej księgi hodowlanej bydła rasy holsztyńsko-fryzyjskiej odmiany czarno- białej (HO);
- 4) fenotypowo odpowiadają wzorcowi rasy i posiadają min. 87,5% genotypu rasy polskiej czarno-białej (ZB) lub genów bydła rasy polskiej holsztyńsko- fryzyjskiej odmiany czarno-białej (HO), w tym nieprzekraczający 37,5% udział genów holsztyńsko-fryzyjskich.

WARUNKI WPISU CIELICZEK DO KLASY NIEZGODNEJ FENOTYPOWO SEKCJI GŁÓWNEJ KSIĘGI (Gnf)

Do klasy niezgodnej fenotypowo wpisywane są cieliczki, fenotypowo odbiegające od wzorca rasy, które spełniają warunki wpisu do sekcji głównej. Do klasy tej wpisywane są również cieliczki fenotypowo odbiegające od wzorca rasy, które zostały wpisane do sekcji głównej księgi na podstawie odstępstwa, o którym mowa w załączniku II Część I Rozdział III ust. 1.

WARUNKI WPISU KRÓW DO SEKCJI GŁÓWNEJ KSIĘGI (G)

Do sekcji głównej księgi hodowlanej G wpisywane są krowy rasy polskiej czarno-białej, które:

- 1) są poddane ocenie wartości użytkowej;
- 2) zostały zidentyfikowane zgodnie z przepisami Unii Europejskiej i ustawy o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt;
- 3) posiadają dwa pokolenia przodków wpisane do sekcji głównej księgi hodowlanej rasy polskiej czarno-białej (ZB) lub pochodzą po rodzicach wpisanych do sekcji głównej księgi hodowlanej rasy polskiej czarno-białej (ZB) lub sekcji głównej księgi hodowlanej rasy czarno-biało (HO) i dziadkach wpisanych do sekcji głównej księgi hodowlanej rasy polskiej czarno-białej (ZB) lub do sekcji głównej księgi hodowlanej dla rasy holsztyńsko-fryzyjskiej odmiany czarno-białej (HO);
- 4) fenotypowo odpowiadają wzorcowi rasy i posiadają min. 87,5% genotypu rasy polskiej czarno-białej (ZB) lub genów bydła rasy polskiej holsztyńsko-fryzyjskiej odmiany czarno-białej (HO), w tym nieprzekraczający 37,5% udział genów holsztyńsko-fryzyjskich.

WARUNKI WPISU KRÓW DO KLASY NIEZGODNEJ FENOTYPOWO SEKCJI GŁÓWNEJ KSIĘGI (Gnf)

Do klasy niezgodnej fenotypowo (Gnf) wpisywane są krowy fenotypowo odbiegające od wzorca rasy, które spełniają warunki wpisu do sekcji głównej księgi. Do klasy tej wpisywane są również krowy fenotypowo odbiegające od wzorca rasy, które zostały wpisane do sekcji głównej księgi na podstawie odstępstwa, o którym mowa w załączniku II Część I Rozdział III ust. 1.

WARUNKI WPISU BUHAJÓW DO SEKCJI GŁÓWNEJ (G)

Do sekcji głównej księgi hodowlanej G wpisywane są buhaje rasy polskiej czarno-białej które:

- 1) urodziły się w stadach objętych oceną użyteczności;

- 2) zostały zidentyfikowane zgodnie z przepisami Unii Europejskiej i ustawy o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt;
- 3) posiadają dwa pokolenia przodków wpisane do sekcji głównej księgi hodowlanej rasy polskiej czarno-białej (ZB) lub pochodzą po rodzicach wpisanych do sekcji głównej księgi hodowlanej rasy polskiej czarno-białej (ZB) i dziadkach wpisanych do sekcji głównej księgi hodowlanej rasy polskiej czarno-białej (ZB) lub do sekcji głównej księgi hodowlanej bydła rasy holsztyńsko-fryzyjskiej odmiany czarno-białej (HO);
- 4) fenotypowo odpowiadają wzorcowi rasy i posiadają min. 93,75% genotypu rasy polskiej czarno-białej (ZB) lub genów bydła rasy polskiej holsztyńsko-fryzyjskiej odmiany czarno-białej (HO), w tym nieprzekraczający 25% udział genów holsztyńsko-fryzyjskich;
- 5) których pochodzenie zostało potwierdzone za pomocą badania markerów DNA;
- 6) które zostały uznane za zgodne z wzorcem rasy i uzyskały wynik oceny ogólnej typu i budowy nie niższy niż 75 punktów oraz wynik oceny za umięśnienie nie niższy niż 75 punktów.

WARUNKI WPISU BUHAJÓW DO KLASY NIEZGODNEJ FENOTYPOWO SEKCJI GŁÓWNEJ (Gnf)

Do klasy niezgodnej fenotypowo (Gnf) wpisywane są buhaje fenotypowo odbiegające od wzorca rasy, które spełniają warunki wpisu do sekcji głównej księgi, których pochodzenie zostało potwierdzone za pomocą badania markerów DNA oraz uzyskały wynik oceny ogólnej typu i budowy - min. 75 punkty oraz wynik oceny za umięśnienie min. 75 pkt.

WARUNKI WPISU DO SEKCJI DODATKOWEJ KSIĘGI CIELICZEK I KRÓW

Cieliczki

Do sekcji dodatkowej księgi hodowlanej wpisywane są cieliczki rasy polskiej czarno-białej, które:

- 1) urodziły się stadach objętych oceną wartości użytkowej lub stacji ET;
- 2) zostały zidentyfikowane zgodnie z przepisami Unii Europejskiej i ustawy o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt;

- 3) pochodzą po rodzicach wpisanych do księgi hodowlanej rasy polskiej czarno-białej (ZB);
- 4) fenotypowo odpowiadają rasie i posiadają min. 75% genotypu rasy polskiej czarno-białej (ZB) w tym nieprzekraczający 37,5% udział genów holsztyńsko-fryzyjskich.

Krowy

Do sekcji dodatkowej księgi hodowlanej W wpisywane są krowy rasy polskiej czarno-białej, które:

- 1) są poddane ocenie wartości użytkowej;
- 2) zostały zidentyfikowane zgodnie z przepisami Unii Europejskiej i ustawy o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt;
- 3) w przypadku braku udokumentowanego pochodzenia fenotypowo odpowiadają rasie;
- 4) przy znanym pochodzeniu:
 - a) fenotypowo odpowiadają rasie i pochodzą po rodzicach wpisanych do księgi hodowlanej rasy polskiej czarno-białej (ZB) lub księgi hodowlanej rasy holsztyńsko-fryzyjskiej odmiany czarno-białej (HO);
 - b) fenotypowo odpowiadają rasie i posiadają min. 75% genotypu rasy polskiej czarno-białej (ZB) lub genów bydła rasy polskiej holsztyńsko-fryzyjskiej odmiany czarno-białej (HO), w tym nieprzekraczający 37,5% udział genów holsztyńsko-fryzyjskich.

Podniesienie statusu potomstwa zwierząt zarejestrowanych w sekcjach dodatkowych poprzez wpisanie do sekcji głównej księgi.

Na podstawie Załącznika II Część 1 Rozdział III pkt. 1 do rozporządzenia 2016/1012, **do sekcji głównej księgi (G)** może zostać wpisana **samica**, która

- 1) urodziła się w stadzie objętym oceną wartości użytkowej lub stacji ET (cieliczka) lub została objęta taką oceną (krowa);
- 2) została zidentyfikowana zgodnie z przepisami Unii Europejskiej i ustawy o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt;
- 3) posiada minimum 87,5% udziału genów rasy polskiej czarno-białej (ZB), w tym nieprzekraczający 37,5% udział genów holsztyńsko-fryzyjskich;
- 4) jest potomkiem matki zarejestrowanej w sekcji dodatkowej księgi hodowlanej lub wpisanej do sekcji głównej tej księgi przed wejściem w życie

rozporządzenia 2016/1012 dla rasy polskiej czarno-białej (ZB) i babki ze strony matki zarejestrowanej w sekcji dodatkowej księgi hodowlanej rasy polskiej czarno-białej (ZB) lub rasy polskiej holsztyńsko–fryzyjskiej odmiany czarno-białej (HO)

oraz pochodzi po ojcu wpisanym do sekcji głównej księgi (G) dla rasy polskiej czarno-białej (ZB) i obu dziadkach wpisanych do sekcji głównej księgi (G) rasy polskiej czarno-białej (ZB) lub rasy polskiej holsztyńsko–fryzyjskiej odmiany czarno-białej (HO).

Na podstawie odstępstwa, o którym mowa w Załączniku II Część 1 Rozdział III pkt. 2 do rozporządzenia 2016/1012, **do sekcji głównej księgi (G) mogą być wpisane buhaje:**

- 1) urodzone w stadach objętych oceną wartości użytkowej lub w stacji ET;
- 2) które zostały zidentyfikowane zgodnie z przepisami Unii Europejskiej i ustawy o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt;
- 3) których pochodzenie zostało potwierdzone wynikiem badania markerów DNA;
- 4) których rodzice i dziadkowie zostali wpisani do sekcji głównej (G) księgi hodowlanej rasy polskiej czarno- białej (ZB) lub do sekcji dodatkowej (W) księgi rasy polskiej czarno-białej (ZB) lub rasy polskiej holsztyńsko-fryzyjskiej odmiany czarno-białej (HO);
- 5) posiadające udział min. 93,75% genotypu rasy polskiej czarno-białej (ZB) lub genów bydła rasy polskiej holsztyńsko- fryzyjskiej odmiany czarno- białej (HO), w tym nieprzekraczający 25,0% udział genów holsztyńsko-fryzyjskich;
- 6) które zostały uznane przez prowadzącego księgę za zwierzęta niezbędne do wykorzystania w rozrodzie w populacji bydła polskiego czarno-białego (ZB) uczestniczącej w realizacji programu hodowlanego dla tej populacji bydła;
- 7) które zostały uznane za zgodne z wzorcem rasy i uzyskały wynik oceny ogólnej typu i budowy nie niższy niż. 75 pkt. oraz wynik oceny za umięśnienie nie niższy niż 75 pkt.

TRYB WPISYWANIA DO KSIĘGI HODOWLANEJ DLA RASY POLSKIEJ CZARNO-BIAŁEJ Cieliczki i krowy

Typowanie cieliczek i krów do wpisu do sekcji głównej (G) oraz sekcji dodatkowej (W) księgi hodowlanej cieliczek i krów przeprowadzane jest na podstawie informacji rodowodowych zawartych w systemie teleinformatycznym PFHBiPM.

Wpisu do księgi hodowlanej bydła dokonuje specjalista PFHBiPM na podstawie zapisu w umowie w/s prowadzenia oceny wartości użytkowej o uczestniczeniu hodowcy w realizowaniu programu hodowlanego lub na wniosek stacji embriotransferu.

Buhaje

Wpis do księgi jest dokonywany jest na wniosek hodowcy/właściciela. Po zakwalifikowaniu buhajka/buhaja do wpisu, na podstawie danych rodowodowych oraz pozytywnego testu DNA buhaj oczekuje na przeprowadzenie tzw. „selekcji” polegającej na ocenie pokroju. Jest dokonywana pomiędzy 10 a 18 miesiącem życia buhajka/buhaja. W przypadku zgłoszenia buhaja w innym terminie, decyzję o przyjęciu zgłoszenia podejmuje Dyrektor ds. Hodowli PFHBiPM.

Selekcja jest warunkiem wpisu buhajka/buhaja do sekcji głównej księgi. Aby buhaj został wpisany do księgi hodowlanej musi otrzymać minimum 75 pkt. za ocenę ogólną typu i budowy minimum 75 pkt. za umięśnienie.

Na wniosek hodowcy/właściciela zwierzęcia wystawiane jest zaświadczenie potwierdzające dokonanie wpisu do ksiąg oraz świadectwo zootechniczne.

X. Świadectwa zootechniczne.

Wprowadzane do handlu zwierzęta czystorasowe rasy polskiej czarno-białej oraz materiał biologiczny pochodzący od takich zwierząt powinny być zaopatrzone w świadectwa zootechniczne zgodne z wzorami określonymi w rozporządzeniu wykonawczym KOMISJI (UE) 2017/717 z dnia 10 kwietnia 2017r. (wraz z późniejszymi zmianami) ustanawiającym zasady stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1012 w odniesieniu do wzorów formularzy świadectw zootechnicznych dotyczących zwierząt hodowlanych i ich materiału biologicznego wykorzystywanego do rozrodu wystawione przez związek hodowców uznany na podstawie rozporządzenia 2016/1012. W przypadku nasienia, komórek jajowych i zarodków pochodzących od zwierząt czystorasowych rasy polskiej czarno-białej pozyskanych, produkowanych, przetwarzanych i przechowywanych w Polsce w centrum pozyskiwania lub przechowywania nasienia lub przez zespół pozyskiwania lub produkcji zarodków zatwierdzony do celów wewnątrzunijnego handlu materiałem

biologicznym zgodnie z prawem UE dotyczącym zdrowia zwierząt świadectwa zootechniczne mogą być również wystawiane przez centrum pozyskiwania lub przechowywania nasienia lub przez zespół pozyskiwania lub produkcji zarodków zatwierdzony do celów wewnątrzunijnego handlu materiałem biologicznym zgodnie z prawem UE dotyczącym zdrowia zwierząt znajdujące się na liście stanowiącej załącznik nr 1 do Programu hodowlanego dla bydła rasy polskiej czarno-białej. Świadectwa zootechniczne dla zwierząt czystorasowych wpisanych do księgi hodowlanej rasy polskiej czarno-białej wydawane są przez Polską Federację Hodowców Bydła i Producentów Mleka na wniosek hodowcy/właściciela zwierzęcia. Świadectwa zootechniczne wydawane są na podstawie informacji o zwierzętach zawartych w systemie teleinformatycznym PFHBiPM. Jako załącznik do świadectwa zootechnicznego stosowany będzie druk „dodatkowe informacje dotyczące zwierzęcia czystorasowego” zawierający 3 pokoleniowy rodowód i wszystkie dostępne informacje dotyczące wartości użytkowej i hodowlanej zwierzęcia i jego przodków.

Na podstawie zgody udzielonej PFHBiPM przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi decyzją nr 9/2019 wydanej w dniu 7 marca 2019 r. podmioty wymienione w załączniku do programu hodowlanego mogą skorzystać z odstępstwa, o którym mowa w art. 31 ust. 2 lit. b rozporządzenia 2016/1012. Odstępstwo to umożliwia wskazanym w załączniku centrům produkcji lub przechowywania nasienia oraz zespołom pozyskiwania lub produkcji zarodków zaopatrywanie przesyłek materiału biologicznego kierowanych bezpośrednio do podmiotów świadczących usługi sztucznego unasienniania, podmiotów wykorzystujących zarodki lub oocyty oraz hodowców bydła w dokument inny niż świadectwo zootechniczne, którego wzór został określony w rozporządzeniu 2017/717 z późniejszymi zmianami. Dokument ten powinien zawierać informacje umożliwiające identyfikację dawcy lub dawców przesyłanego materiału, a także informacje o terminie pobrania lub produkcji tego materiału, imieniu, nazwisku, adresie i miejscu zamieszkania albo nazwie oraz adresie zamieszkania i siedzibie producenta i odbiorcy tego materiału, a także informacje o wartości genetycznej dawcy lub dawców tego materiału biologicznego określonej w zakresie zgodnym z zatwierdzonym programem hodowlanym. Zgodnie z art. 31 ust. 2 lit. b ppkt i rozporządzenia 2016/1012 informacje te będą udostępniane na wniosek zainteresowanych hodowców przez podmioty świadczące usługi w zakresie sztucznego unasienniania bydła lub podmioty wykorzystujące zarodki lub oocyty bydła nabywcom tego materiału biologicznego. Centra produkcji lub przechowywania

nasienia oraz zespoły pozyskiwania lub produkcji zarodków, które skorzystają z możliwości niestosowania wzorów formularzy świadectw zootechnicznych dla materiału biologicznego będą zobowiązane do wystawiania, na wniosek właściciela lub posiadacza unasiennionej samicy, biorczyni zarodka lub potomstwa urodzonego z tego materiału biologicznego, świadectwa zootechnicznego spełniającego wymagania określone w art. 30 ust. 6 rozporządzenia 2016/1012 dla materiału biologicznego bydła wykorzystanego do rozrodu.

Dla zwierząt, które nie zostały wpisane do sekcji głównej księgi hodowlanej dla rasy polskiej czarno-białej, na wniosek hodowcy/właściciela zwierzęcia, PFHBiPM może wystawić świadectwo potwierdzające pochodzenie tego zwierzęcia.

XI. Liczebność populacji uczestniczącej w realizacji programu hodowlanego dla bydła rasy polskiej czarno-białej.

W realizacji programu hodowlanego dla bydła rasy polskiej czarno-białej uczestniczy wystarczająco liczna populacja zwierząt tej rasy, która pozwala na realizację tego programu. Na dzień 31 grudnia 2023 r. do księgi hodowlanej wpisanych było 1 714 krów, 925 cieliczek oraz 22 buhaje rasy polskiej czarno-białej. Przeciętna liczba krów rasy polskiej czarno-białej w 2023 roku w stadach objętych oceną wartości użytkowej wynosiła 1 812 sztuk, o przeciętnej wydajności - 4 544 kg mleka, 189 kg tłuszczu przy 4,16%, 151 kg białka przy 3,33%.

W programie hodowlanym dla bydła rasy polskiej czarno-białej w 2023 roku uczestniczyło 188 stad.

Załącznik nr 1

**DO PROGRAMU HODOWLANEGO DLA RASY POLSKIEJ CZARNO-BIAŁEJ
LISTA CENTRÓW POZYSKIWANIA LUB PRZECHOWYWANIA NASIENIA ORAZ ZESPOŁÓW
POZYSKIWANIA LUB PRODUKCJI ZARODKÓW UPRAWNIONYCH DO WYSTAWIANIA ŚWIADECTW
ZOOTECHNICZNYCH DLA MATERIAŁU BIOLOGICZNEGO WYKORZYSTYWANEGO DO ROZRODU
POCHODZĄCEGO OD ZWIERZĄT HODOWLANÝCH CZYSTORASOWYCH:**

I. DLA NASIENIA I ZARODKÓW

1. Mazowieckie Centrum Hodowli i Rozrodu Zwierząt Sp. z o.o. w Łowiczu
ul. Topolowa 49;
99-400 Łowicz
2. Wielkopolskie Centrum Hodowli i Rozrodu Zwierząt w Poznaniu z siedzibą w Tulcach
Sp. z o.o.
ul. Poznańska 13;
63-004 Tulce
3. Stacja Hodowli i Unasieniania Zwierząt Sp. z o.o. w Bydgoszczy
ul. Zamczysko 9a
85-689 Bydgoszcz
4. Małopolskie Centrum Biotechniki Sp. z o.o.
Krasne 32;
36-007 Krasne
5. WWS Partner Sp. z o.o.
ul. Przemysłowa 9a;
14-400 Pasłęk
6. PH Konrad
ul. Poligonowa 28c
18-400 Łomża
7. CRYOGEN Jan Plich
ul. Modrzewiowa 4
43-424 Drogomyśl
8. TOP GEN Sp. z o.o.
ul. Bolesława Chrobrego 23
48-100 Głubczyce
9. BULL – SEM Witold Henryk Hibner
ul. Gordziałkowskiego 5
05-804 Pruszków
10. KI-GEN Sp. z o.o.
ul. Wolności 47
58-160 Świebodzice
11. PH Konrad Krzysztof Przeździecki
ul. Poligonowa 28c
18-400 Łomża
Zakład INSEMICA
Bucz, ul. Jarzębinowa 1/1
64-234 Przemęt

12. ABS Polska Sp. z o.o.
ul. Szafirowa 22a
82-300 Gronowo Górne
13. CenterGen Sp. z o.o.
ul. Magazynowa 11a
99-400 Łowicz
14. P. P. H. U." Maxygen" Export – Import Sylwia Dudek
Andrzejów
ul. Wrocławska 43
98-432 Łubnice
15. Intergen
Skierszewo 22b
62-200 Gniezno
16. Gabinet Weterynaryjny Rozrodu i Chorób Bydła Piotr Skup
Kosierady Wielkie 34a
08-300 Sokołów Podlaski
17. Instytut Zootechniki PIB w Krakowie
ul. Krakowska 1
32-083 Balice
18. MuuGEN Bogumił Sobczyński
Ul. Zamczysko 3/3
85-689 Bydgoszcz
19. BVS GENETICS Sp. z o.o.
Kosierady Wielkie 34A
08-300 Sokołów Podlaski

II. DLA ZARODKÓW

20. Przychodnia Weterynaryjna
lek. wet. Jarosław Czeladko
Zespół Embriotransferu nr 20022401
ul. Piłsudskiego 26
16-080 Tykocin
21. ET-VET s.c.
Jędrzej M. Jaśkowski, Marek Gehrke
Zespół Embriotransferu nr 04062401
ul. Azaliowa 23
62-002 Złotniki
22. INVIVET Sp. z o.o.
Zespół Embriotransferu nr 28622402
Ul. Martyniaka16
10-763 Olsztyn